

حَسْبُكَ اللَّهُ
مَوْلَانِي
حَسْبُكَ اللَّهُ
مَوْلَانِي

مَوْلَانِي

تهیه: ابراهیم حیدری

استان خراسان رضوی

مشهد مقدس

این سه عبارت فلسفی بیان سه فیلسوف
بزرگ که ۵۰۰ سال قبل از میلاد یعنی
حدود ۲۵۰۰ سال قبل بیان شده و هنوز هم
این جملات تازه هستند و در محافل خاص
بیان می شود.

آغاز تاریخی فلسفه

در یک رودخانه دوبار نمیتوان شنا کرد

تو نمی توانی بر آنچه نیست آگاه شوی
زیر هر آنچه که هست به اندیشه در می آید.

دانا ترین ادیان کسی است که بداند هیچ نمی داند.

محور اصلی این درس

بررسی چگونگی آغاز اندیشه های
فیلسوفانه و تفکرات فلسفی است.

ریشه بسیاری از اندیشه هایی را که اکنون در
میان ما رایج است، بشناسیم

به سابقه تاریخی آنها پی ببریم

این درس
می خواهیم

آیا می توان
برای فلسفه و
سایر دانش ها

۱

از نظر زمانی آغازی تعیین کرد؟

۲

از نظر مکانی، سرزمینی را تعیین کرد؟

خیر

۱

تمدن های بسیار قدیم آثار مکتوب
نداشتند

سوال: آیا نداشتن آثار مکتوب از تمدن های قدیم
به معنای نیندیشیدن در مسائل هستی است؟

به چه دلیل
نمی توان
تاریخ دقیقی
از آغاز فلسفه
تعیین کرد؟

درست است که آثار تمدنی بعضی تمدن ها از بین رفته
است و در اختیار ما نیست

ولی می دانیم که تمدن های قدیم تر و ساده تر، مقدمه و
پلکان شکل گیری تمدن های جدیدتر
بوده اند و دستاوردهای آنها به تمدن های جدیدتر منتقل
شده است و غیر مستقیم بعضی آثار آن تمدن ها در اختیار
ما هست.

آثار تمدنی بر اثر گذر زمان و حوادث
از بین رفته اند

۲

ما تنها میتوانیم بر اساس آثار باقیمانده، گزارشی اجمالی از دورترین اندیشه های فلسفی ارائه کنیم

گزارشی اجمالی از دورترین اندیشه های فلسفی

مطابق نظر سهروردی

در دوره کیانیان در ۱۲۵۰ سال پیش از میلاد

حکیمانی زندگی می کردند که

هم دارای سلوک معنوی بوده اند.

هم به حکمت و فلسفه می اندیشیدند

تمدن ایران باستان

تمدن چین،

تمدن هند،

تمدن بین النهرین

تمدن مصر

گروه آموزشی عصر

چه آثاری از این تمدن
ها بجا مانده است؟

یکی از مهمترین آثار فلسفی هندوستان است که تاریخ
نوشتن آن به سده‌های هفتم یا ششم قبل از میلاد می‌رسد

اوپانیشادها

واژه اوپانیشاد در لغت به معنای «نزدیک بنشین» است و
به جلوس شاگرد نزد استاد هنگام دریافت آموزه‌های
روحانی اشاره دارد

گاتاها

گات به معنی سروده است و در زبان فارسی به گاه ترجمه
شده است.
مجموعه ۱۷ سروده زرتشت است

عبارت‌های زیر از برخی حکمای قدیم نقل شده است.

۱ باید «خود» را نگاه کرد، به «خود» گوش کرد، به «خود» اندیشید و در توجه به خود غرق شد. با نگاه کردن، گوش دادن، اندیشیدن و واقعیت دادن به «خود» است که هر چه که هست شناخته می‌شود.
اوپانیشاد ۴

۲ بی حد و بی تمام، پابرجاست بی صدا و بی جسم، تنها ایستاده است و تغییر رانمی‌شناسد... من نام او را نمی‌دانم برای نامیدن است که او را تائو می‌نامم. با زحمت سعی دارم از چگونگی او خبر بدهم، او را بزرگ می‌خوانم.
لائوتسه

۳ در آغاز، دو معنا بودند که آنها را توأمان می‌شناسند و یکی نیک و دیگری دروغ (= شر) است، در اندیشه، در گفتار و در کردار.
از میان این معنا، هشیاران، نیکی را انتخاب می‌کنند، نه گمراهان.
اوستا، یسنا ۳۰

در این سه عبارت تفکر کنید و بگویید که هر عبارت به چه موضوع بنیادین و فلسفی اشاره دارد.

یاد می کنند

به عنوان مهد تفکر فلسفی

از سرزمین یونان

چرا؟

به زبان فلسفی نگاشته شده

از یونان
باستان به
یادگار مانده
است

یا جنبه فلسفی در آنها غلبه داشته

زیرا نخستین مجموعه ها یا قطعه هایی که

چرا از عبارت **مهد تفکر فلسفی برای یونان استفاده شده است؟**

۱ زیرا در آنجا بود که دانش فلسفه شکل گرفت

۲ و تفسیر جهان با روش عقلانی رایج شد

زادگاه فلسفه یونانی کجاست؟

حدود شش قرن پیش از میلاد مباحث
فلسفی پایه گذاری شد

بخشی بود از سرزمین

یونان باستان واقع در

غرب آسیای صغیر

(کشور ترکیه کنونی) که

«ایونیا» نامیده می شد

و اولین فیلسوفان یونان پا به عرصه وجود
گذاشتند

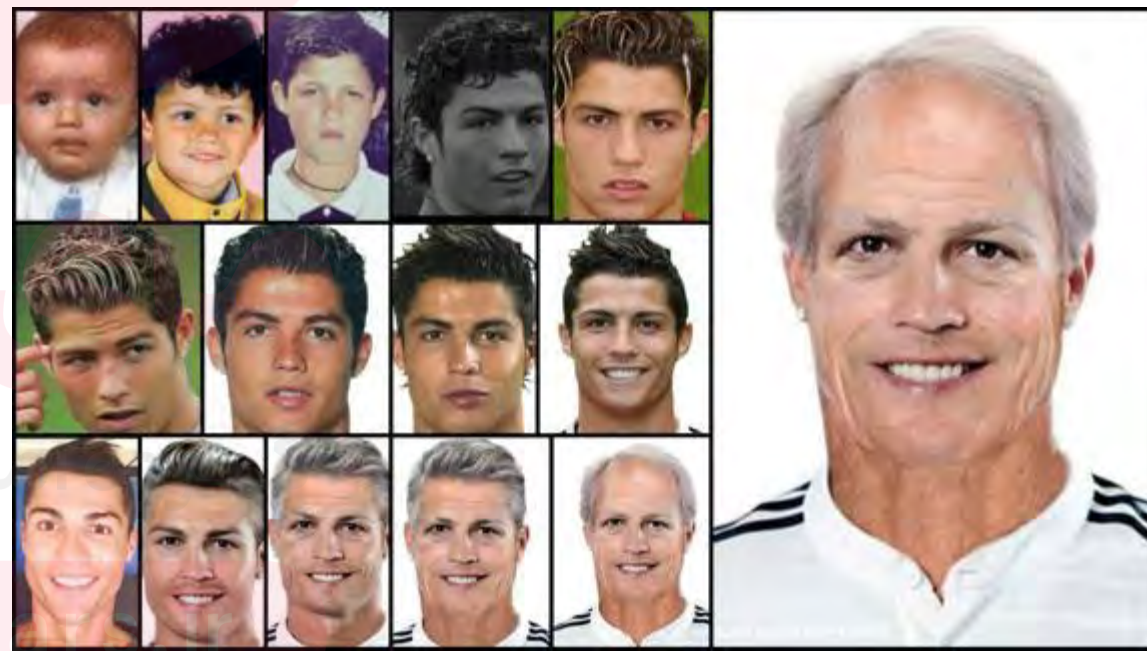
در آغاز شکل گیری فلسفه، چه مباحثی بیش از هر چیز این اندیشمندان را به خود مشغول کرده بود؟

دگرگونی هایی بود که پیوسته در جهان طبیعت رخ می داد.

Daneshchi.ir

تغییرهای شیمیایی

www.mv-d

هدف از بررسی دگرگونی ها چه بود؟

آیا دانشمندان آن زمان فقط به بررسی مباحث فلسفی می پرداختند؟

تحلیل عقلانی درست دگرگونی ها

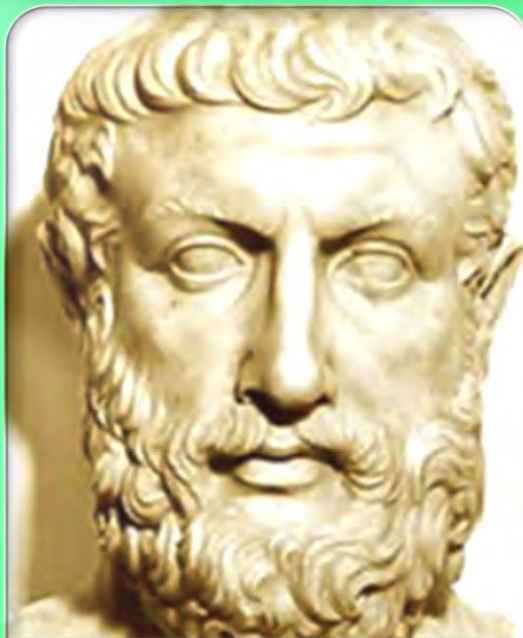
خیر، آن ها کم و بیش با مجموعه علوم زمان خود، آشنا بودند

حتی در آن ایام هنوز کلمه «**فیلسوف**» برای کسی به کار نمی رفت.

در زمان **سقراط** بود که این کلمه بر سر زبان ها افتاد

معرفی تعدادی از فلاسفه برجسته آن زمان

پارمنیدس

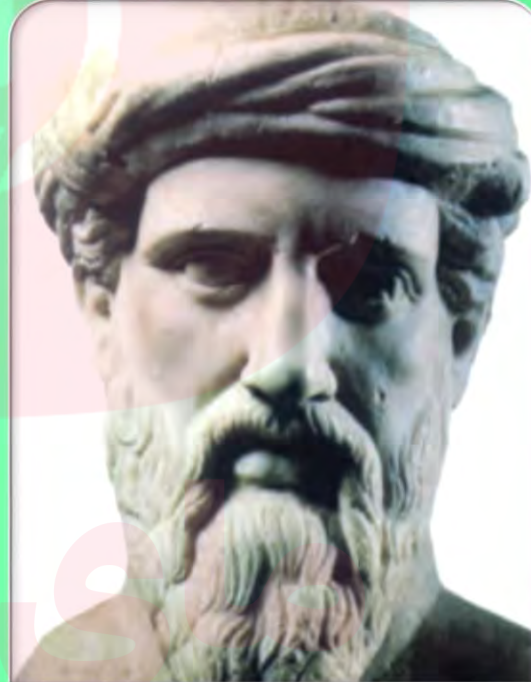
پارمنیدس حدود ۵۱۰ قبل از میلاد در جنوب ایتالیا به دنیا آمد. در این منطقه مهاجرینی که از آسیای صغیر آمده بودند زندگی می کردند.

هراکلیتوس

هراکلیتوس در حدود ۵۴۰ قبل از میلاد در میلتوس متولد شده و تا حدود ۴۸۰ زندگی کرده است.

فیثاغورث

فیثاغورث در حدود ۵۷۰ پیش از میلاد در شهر ساموس در منطقه ایونیا متولد شده است.

تالس

تالس در سال ۵۸۵ پیش از میلاد کسوفی پیش بینی کرد. لذا گفته اند در اواخر قرن ۷ و نیمه اول قرن ۶ پیش از میلاد زندگی کرده است.

تالس

مورخان فلسفه «تالس» را نخستین اندیشمند یونانی میدانند که اندیشه فلسفی مشخصی داشته است

در قرن ششم پیش از میلاد می زیست، تاریخ تولد و مرگ او مشخص نیست.

از تالس هیچ نوشته ای باقی نمانده است و از روی نوشته های فیلسوفان بعدی برخی از افکار او را به دست آورده اند

وی در حدود سال ۵۸۰ قبل از میلاد دقیقاً پیش بینی کرد که در سال ۵۷۵ پیش از میلاد خورشید گرفتگی رخ می دهد و این خورشید گرفتگی در همان زمان رخ داد.

آب اولین عنصر و پایه و اساس سایر چیزهاست و همه چیز، در نهایت، از آب ساخته شده است!

۱

۲

۳

۴

۵

فیثاغورث

او همانطور که پایه گذار ریاضی و هندسه است، یکی از پایه گذاران فلسفه نیز محسوب می شود.

او ریاضیات را به گونه ای خاص با فلسفه و عرفان در هم آمیخت و یک دستگاه فلسفی عمیق بنیان نهاد.

می گویند لفظ «فلسفه» را او برای اولین بار به کار برد

وی همچنین واژه «تئوری» را به معنایی که امروزه رایج است و نیز واژه «کیهان» را برای جهان برای نخستین بار استفاده کرد.

ارسطو درباره فیثاغورس و پیروان او میگوید:

فیلسوفانی که به نام فیثاغوریان خوانده می شوند، نخستین کسانی بوده اند

که خود را **وقف ریاضیات** کرده و باعث پیشرفت آن شده اند. در نظر آنان،

اصول ریاضی درباره تمام موجودات صادق است و اعداد و اصول اعداد،

همان **عناصر اولی همه موجودات هستند.** «

وحدت اضداد

تغییر و تحول دائمی جهان

شهرت وی در
تاریخ فلسفه به
دلیل دو اندیشه
اوست

اموری که با هم ضد هستند، می توانند با یکدیگر جمع شوند

پس وجود این اضداد است که جهان را می سازد و گریزی از
ستیز و تضاد نیست

تغییر و تحول دائمی جهان

او میگفت «همه چیز در سیلان و حرکت است».

دگرگونی، قانون زندگی و قانون کائنات است

باید قبول کنیم که «نمی توان در

یک رودخانه دو بار شنا کرد».

۱ تا چه اندازه این دو اندیشه هراکلیتوس را واقع بینانه و درست می دانید؟

۲ آیا می توان میان این دو اندیشه ارتباطی برقرار کرد؟

۳ آیا می توان گفت که یکی از این دو سبب پیدایش تفکر دوم در نزد هراکلیتوس شده است؟

مای درس

گروه آموزشی عصر

www.mv-dars.ir

پارمنیدس

بنا به نقل افلاطون، سقراط در جوانی با ملاقات کرده است

۱

او فلسفه خود را به صورت شعر عرضه کرده و با بیانی شاعرانه به توصیف عقاید خود پرداخته است

۲

او برای نخستین بار به مفهوم «بودن» و «شدن» (وجود و حرکت) که از مفاهیم اصلی فلسفه هستند، توجه دقیق کرده و تفاوت آن دو را ذکر کرده است.

۳

وی بر خلاف هراکلیتوس،
می گفت که هستی، یک امر واحد ثابت است و حرکت و شدن ندارد

مهمترین
اعتقادات
پارمنیدس

او می گفت در جهان واقع، نیستی راه ندارد و نمیتوان گفت «نیستی، هست»،.

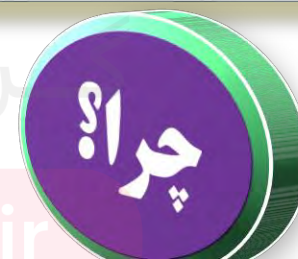

زیرا این جمله تناقض آمیز است. ما با یک واقعیت بدون تغییر و جاودان و فناپذیر روبه رو هستیم.

وقتی وجود همه چیز ثابت و تغییر ناپذیر است. پس هیچ نابودی و نیستی هم و در جهان راه ندارد.

چون نیست شدن نوعی تغییر است.

**تنها با تفکر عقلی است که می توان به
این حقیقت رسید**

**چرا از طریق حواس نمی توان به
این واقعیت رسید؟**

زیرا حواس فقط همین مرتبه ظاهری جهان و هستی را نشان
می دهد که نشان دهنده امور مختلف و متغیر است.

اما با عقل میتوان به آن لایه باطنی و حقیقی هستی رسید

که بدون تغییر و جاودانه است

چگونه می توان به این حقیقت رسید؟

**کدام
حقیقت؟**

واقعیت بدون تغییر و فنا ناپذیر

دانشمندانی که تا کنون در باره آنها اطلاعاتی به دست آوردیم

هراکلیتوس

تالس

پارمنیدس

فیثاغورس

همه اهل همان آسیای صغیر بودند که بخشی از یونان بود.

در آتن، خبری از دانشمندان بزرگ نبود

دیدگاه (تالس - فیثاغورس - هراکلیتوس و پارمنیدس) آتن را
تحت تاثیر قرار داد

اما به تدریج

نظریات
گوناگون

تبدیل شد

و اختلافات
فکری

آتن به مرکز

مای دارس

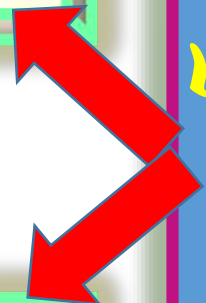
گروه آموزشی عصر

www.mv-dars.ir

نوعی تشویش و نگرانی

بر مردم غالب شده بود

و بی اعتمادی نسبت به دانش و اندیشه

گوناگون

آراء و نظرات

علت چه بود؟

اندیشمندان

و غالباً متضاد

ثمره و حاصل این آشفته‌گی فکری چه بود؟

ظهور دانشمندانی که منادی بی‌اعتباری علم و اندیشه شدند

سوفیست‌ها بودند

این دانشمندان چه کسانی بودند؟

چرا سوفیست‌ها از مسیر صحیح منحرف شده و نظریات دانشمندان را بیهوده می‌دانستند

۲

به دو دلیل

۱

آنها نتوانسته‌اند تفسیر درستی از جهان به دست آورند

سخن اندیشمندان و جهان‌شناسان با یکدیگر متضاد است

عاقبت سوفیست ها به چه کار مشغول شده و چه چیز را هدف قرار دادند؟

آنها بجای

رسیدن به حقیقت

کار آموزش علوم

پیروزی بر رقیب را

هدف قرار دادند

به فن سخنوری و وکالت

روی آوردند

و نهایتاً اصل حقیقت و واقعیت را انکار کردند